

AHOLINI RO'YXATGA Olishda FUQAROLARNING PSIXOLOGIK MUNOSABATI VA MAHALLA ORQALI MOTIVATSIYANI OSHIRISH MEXANIZMLARI

Qo'qon universiteti Andijon filiali
Pedagogika, psixologiya va jismoniy madaniyat
kafedrasi dotsenti. Psixologiya fanlari falsafa doktori (PhD)

Salaxidinova Xolida Xaliljonovna

xolidasalahidinova@gmail.com

Qo'qon Universiteti Andijon Filiali 2-kurs 24-04

Psixologiya yo'nalishi sirtqi ta'lim

Madaminova Feruza Axmadullaxanovna

Annotatsiya

Mazkur maqolada aholini ro'yxatga olish jarayonida fuqarolarning psixologik munosabati, ularning ushbu jarayonga bo'lgan ishonchi va faolligini shakllantirish omillari tahlil qilinadi. Mahalla institutining ijtimoiy-psixologik ahamiyati, ayniqsa, motivatsiyani oshirishdagi vositachilik roli yoritilgan. Fuqarolarning ro'yxatga olishga bo'lgan munosabatida ijtimoiy ishonch, axborot ochiqligi, jamoaviy mas'uliyat va mahalla yetakchilarining ta'siri muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: aholini ro'yxatga olish, psixologik munosabat, mahalla instituti, ijtimoiy ishonch, motivatsiya, jamoaviy ong, fuqarolik faolligi, davlat siyosati, ijtimoiy psixologiya, statistika.

Psychological attitude of citizens during the census and mechanisms for increasing motivation through the mahalla

Abstract

This article analyzes the psychological attitude of citizens during the census, the factors that form their trust in this process and their activity. The socio-psychological significance of the mahalla institution, especially its mediating role in increasing motivation, is highlighted. Social trust, information openness, collective responsibility

and the influence of mahalla leaders are considered important factors in the attitude of citizens to the census.

Keywords: census, psychological attitude, mahalla institution, social trust, motivation, collective consciousness, civic activity, state policy, social psychology, statistics.

Психологическое отношение граждан к переписи населения и механизмы повышения мотивации через махаллу

Аннотация

В данной статье анализируется психологическое отношение граждан к переписи населения, факторы, формирующие их доверие к этому процессу и их активность. Подчеркивается социально-психологическое значение института махаллы, особенно его опосредующая роль в повышении мотивации. Социальное доверие, открытость информации, коллективная ответственность и влияние лидеров махаллы рассматриваются как важные факторы, влияющие на отношение граждан к переписи населения.

Ключевые слова: перепись населения, психологическое отношение, институт махаллы, социальное доверие, мотивация, коллективное сознание, гражданская активность, государственная политика, социальная психология, статистика.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya sharoitida aholini ro'yxatga olish davlat boshqaruvining muhim strategik vositalaridan biri hisoblanadi. Aholi to'g'risidagi aniq va ishonchli ma'lumotlar mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish strategiyasini belgilash, resurslarni adolatli taqsimlash hamda aholi farovonligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, aholini ro'yxatga olish jarayoni nafaqat texnik yoki tashkiliy masala, balki murakkab psixologik va ijtimoiy jarayon hamdir.

O'zbekiston Respublikasida so'nggi yillarda olib borilayotgan islohotlar, xususan, Prezident tomonidan ilgari surilgan "inson qadri uchun" tamoyiliga

asoslangan siyosat aholi bilan bevosita ishlash, ularning fikrini inobatga olish va davlatga bo'lgan ishonchni mustahkamlashga qaratilgan. Bu jarayonda mahalla institutining roli tubdan kuchaytirildi. Mahalla bugungi kunda nafaqat ijtimoiy muammolarni hal etuvchi tuzilma, balki aholi ongini shakllantiruvchi, psixologik muhitni barqarorlashtiruvchi va fuqarolik faolligini oshiruvchi muhim ijtimoiy mexanizm sifatida namoyon bo'lmoqda.

Aholini ro'yxatga olishda fuqarolarning psixologik munosabati hal qiluvchi ahamiyatga ega. Chunki ishonchsizlik, befarqlik, qo'rquv yoki noto'g'ri tasavvurlar mavjud bo'lgan sharoitda ro'yxatga olishning sifati va to'liqligi pasayadi. Ijtimoiy psixologiya nuqtai nazaridan qaranganda, shaxsning davlat tadbirlarida ishtirok etishiga uning ichki motivatsiyasi, ijtimoiy guruh ta'siri va yetakchilarga bo'lgan munosabati kuchli ta'sir ko'rsatadi.

Aholini ro'yxatga olishning asosiy maqsadi O'zbekiston Respublikasida aholi tarkibining holati va rivojlanish dinamikasi haqida mamlakatni sotsial-iqtisodiy va ijtimoiy-siyosiy rivojlantirish sohasidagi davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlarini belgilash va amalga oshirish uchun zarur bo'lgan ishonchli va xolis axborotni olishdan iboratdir.

Mahalla instituti ana shu psixologik omillarni boshqarishda muhim vositachi hisoblanadi. Mahalla orqali fuqarolarga tushuntirish ishlari olib borilishi, ro'yxatga olishning ahamiyati izohlanishi va jamoaviy mas'uliyat hissi shakllantirilishi mumkin. Mahalla yetakchilari va faollari aholining ruhiy holatini yaxshi bilgan holda, individual yondashuv orqali ishonchni oshirishga xizmat qiladi. Prezidentimiz tomonidan mahallaga alohida e'tibor qaratilishi, "mahallabay ishlash" tizimining joriy etilishi aholini ro'yxatga olish kabi keng ko'lamli tadbirlarning muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Shu jihatdan, mazkur maqolada aholini ro'yxatga olish jarayonida fuqarolarning psixologik munosabatini shakllantirish va mahalla orqali motivatsiyani oshirish mexanizmlarini ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb hisoblanadi.

Aholini ro'yxatga olish dasturi aholiga yo'naltirilgan savollar ro'yxatidir. Dastur savollariga javoblarning jamlanmasi aholini ro'yxatga olish ko'zda tutgan aholi to'g'risidagi ma'lumotlarni tashkil etadi. Odatda aholini ro'yxatga olish dasturining savollari ushbu maqsad uchun maxsus tayyorlangan, aholidan olingan javoblarni hisoblab chiqish usuliga bog'liq ravishda shakli turlicha blanklarda qayd etiladi. Bu blanklar ro'yxatli (ya'ni, bir necha kishiga mo'ljallangan) yoki shaxsiy (bir kishiga mo'ljallangan) bo'lishi mumkin. Aholini ro'yxatga olish dasturi muayyan qoidalar bo'yicha va ko'pchiligi har qanday sotsiologik tadqiqotlarga odatiy bo'lgan muayyan talablar hisobga olingan holda tuziladi.

Ijtimoiy-psixologik va empirik metodlardan kompleks foydalanildi. Birinchi navbatda, mavzuga oid ilmiy adabiyotlar, normativ-huquqiy hujjatlar va Prezident qarorlarining kontent tahlili amalga oshirildi. Bu usul orqali aholini ro'yxatga olish jarayonida mahalla institutining vazifalari va psixologik ahamiyati aniqlashtirildi. Ijtimoiy so'rovnoma metodi qo'llanildi. So'rovnoma savollari fuqarolarning ro'yxatga olishga bo'lgan munosabati, ishonch darajasi, mahalla faollari bilan muloqot tajribasi hamda motivatsiya omillarini aniqlashga qaratildi. So'rovnomalar turli yosh, kasb va ijtimoiy qatlam vakillari orasida o'tkazildi. Kuzatish metodi yordamida mahallalarda olib borilayotgan tushuntirish ishlari va ularning aholi psixologiyasiga ta'siri o'rganildi. Bundan tashqari, solishtirma tahlil orqali mahalla faol ishtirok etgan hududlar bilan sust ishtirok etgan hududlar o'rtasidagi farqlar tahlil qilindi.

Aholini ro'yxatga olish jarayonida fuqarolarning ishtiroki bevosita ularning psixologik munosabatiga bog'liq. So'rovnoma natijalariga ko'ra, mahalla faollari orqali tushuntirish ishlari olib borilgan hududlarda fuqarolarning ro'yxatga olishga nisbatan ijobiy munosabati yuqori bo'lgan. Ijtimoiy ishonch darajasi oshgan sari, fuqarolarning faol ishtiroki ham ortgan. Mahalla yetakchilari tomonidan berilgan tushuntirishlar fuqarolarda xavotirni kamaytirib, jarayonga nisbatan mas'uliyat hissini shakllantirgan.

Jamoaviy ong va "barchamiz uchun muhim" degan tushuncha fuqarolarning motivatsiyasini sezilarli darajada oshirgani aniqlandi. Mahalla orqali olib borilgan

axborot ishlari shaxsiy manfaatdan ko'ra ijtimoiy manfaatni ustun qo'yishga undagan. Ijtimoiy psixologiya nazariyalari bilan mos keladi. Xususan, ijtimoiy ta'sir va referent guruh nazariyasiga ko'ra, shaxslar o'zlariga yaqin bo'lgan guruh yetakchilarining fikriga ko'proq ishonadi. Mahalla ana shunday referent muhitni yaratadi. Prezident siyosatida mahallaning kuchaytirilishi fuqarolar bilan bevosita muloqotni ta'minlab, davlat tadbirlariga bo'lgan psixologik qarshilikni kamaytiradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, aholini ro'yxatga olish jarayonining muvaffaqiyati ko'p jihatdan fuqarolarning psixologik munosabatiga bog'liq. Ushbu munosabatni shakllantirishda mahalla instituti muhim ijtimoiy-psixologik mexanizm hisoblanadi. Mahalla orqali ishonchni oshirish, tushuntirish ishlarini olib borish va jamoaviy mas'uliyatni kuchaytirish ro'yxatga olish samaradorligini ta'minlaydi. Prezidentimiz tomonidan mahallaga qaratilayotgan e'tibor ushbu institutning nafaqat ijtimoiy, balki psixologik ahamiyatini ham oshirdi. Kelgusida aholini ro'yxatga olish jarayonlarida mahalla imkoniyatlaridan tizimli va ilmiy asosda foydalanish tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullayev, A. A. (2019). *Ijtimoiy psixologiya asoslari*. Toshkent: O'qituvchi.
2. Karimova, M. R. (2020). *Davlat boshqaruvida inson omili va psixologik yondashuv*. Toshkent: Fan va texnologiya.
3. Qodirov, J. S. (2018). *Psixologiyada motivatsiya nazariyalari*. Toshkent: Fan.
4. Mirzayev, A. O. (2021). Mahalla institutining ijtimoiy-psixologik ahamiyati. *Ijtimoiy fanlar*, 2(1), 45–52.
5. Rasulov, B. T. (2022). Fuqarolik faolligini oshirishda ijtimoiy ishonch omili. *Zamonaviy ta'lim*, 4(3), 60–66.
6. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2020). *Aholini ro'yxatga olish to'g'risidagi Farmon*. Toshkent.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2022). *Mahalla institutini rivojlantirishga oid qarorlar to'plami*. Toshkent.

8. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo‘mitasi. (2023). *Aholini ro‘yxatga olish bo‘yicha metodik ko‘rsatmalar*. Olingan manba: <https://stat.uz>
9. O‘zbekiston Respublikasi Mahalla va nuroniylarni qo‘llab-quvvatlash vazirligi. (2023). *Mahalla tizimida islohotlar*. Olingan manba: <https://mahalla.uz>
10. O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi. (2024). *Normativ-huquqiy hujjatlar milliy bazasi*. Olingan manba: <https://lex.uz>